

KOMENTARZ

Szczyt BRICS w RPA wzmacnia głos Globalnego Południa

Patryk Kugiel

Spotkanie liderów grupy BRICS w Johannesburgu 22–24 sierpnia przyniosło decyzję o rozszerzeniu forum o sześciu nowych członków. BRICS staje się tym samym najsilniejszym głosem Globalnego Południa, co zwiększy presję na reformę systemu międzynarodowego w kierunku ograniczenia roli Zachodu i zwiększenia wpływów państw rozwijających się.

W jakich okolicznościach odbył się szczyt?

BRICS powstał w 2009 r. i jest nieformalną platformą współpracy pięciu gospodarek wschodzących – Brazylii, Rosji, Indii, Chin i RPA. Przypada na nie ponad 40% populacji świata, 26% globalnego PKB i 18% wartości handlu. Szczyt w RPA był 15. spotkaniem liderów, ale pierwszym osobistym od 2019 r. Od tego czasu doszło m.in. do wybuchu [pandemii COVID-19](#), pogorszenia relacji między [Chinami i Indiami](#) w czerwcu 2020 r. i [rosyjskiej agresji na Ukrainę](#) w 2022 r. W spotkaniu udziału nie wzięły prezydent Rosji Władimir Putin (zastępował go minister spraw zagranicznych Siergiej Ławrow), obawiając się aresztowania w na podstawie [nakazu](#) wystawionego przez Międzynarodowy Trybunał Karny za zbrodnie na Ukrainie. Szczyt odbył się też w okresie spowolnienia gospodarczego w Chinach, pogorszenia relacji [Rosji i Chin z Zachodem](#) i przygotowań do [szczytu G20](#) we wrześniu w Indiach. Był największym dotychczas pod względem liczby uczestników – w dodatkowych spotkaniach BRICS – Africa Outreach oraz BRICS Plus Dialogue udział wzięli przedstawiciele blisko 70 państw, w większości afrykańskich. Hasło przewodnie szczytu organizowanego podczas prezydentury RPA brzmiało „BRICS i Afryka”, co świadczy o koncentracji na tym kontynencie w poszukiwaniu wsparcia dla formatu. Przed szczytem 23 państwa złożyły formalne prośby o członkostwo, a ponad 40 wyraziło zainteresowanie przystąpieniem do BRICS.

Jakie są główne rezultaty?

Głównymi tematami było ograniczenie uzależnienia od dolara amerykańskiego w światowym systemie finansowym i handlowym oraz zwiększenie składu BRICS. Najważniejszym osiągnięciem szczytu jest wypracowanie głównych zasad, standardów, warunków i procedury rozszerzenia BRICS. Uzgodniono, że w pierwszej fazie do grupy dołączy sześć państw, które staną się pełnoprawnymi członkami od stycznia 2024 r. – Argentyna, Arabia Saudyjska, Egipt, Etiopia, Iran i ZEA. W ten sposób państwa BRICS chcą budować bardziej „inkluzywny i sprawiedliwy” system międzynarodowy. Mniejsze postępy odnotowano w zakresie ustalenia zasad wykorzystywania walut narodowych w rozliczeniach między członkami, zlecając ministrom finansów przygotowanie reguł przed kolejnym szczytem w 2024 r. We wspólnej deklaracji liderzy wyrazili „zaniepokojenie” nakładaniem unilateralnych sankcji, które „mają negatywny wpływ na kraje rozwijające się”, co jest jasną krytyką zachodnich sankcji przeciw Rosji i Chinom. Wezwali do zwiększenia udziału członków BRICS w międzynarodowych instytucjach i organizacjach, w tym do reformy Rady Bezpieczeństwa ONZ, zwiększenia udziałów (*quotas*) w głosowaniach w MFW i dostępu do stanowiska prezesa w Banku Światowym.

KOMENTARZ PISM

Jakie jest znaczenie szczytu dla członków BRICS?

Wyniki spotkania są szczególnie korzystne dla Chin, które forsowały rozszerzenie grupy jako sposób na zwiększenie własnych wpływów i promocję projektów (Inicjatywa Pasa i Szlaku, Globalna Inicjatywa Bezpieczeństwa, Globalna Inicjatywa Rozwoju) w krajach rozwijających się. Przewodniczący ChRL Xi Jinping złożył jednocześnie oficjalną wizytę w RPA i wziął udział w Dialogu Liderów Chin–Afryka na marginesie szczytu BRICS, umacniając pozycję Chin na kontynencie. Główną korzyścią dla Rosji było pokazanie, że nie jest izolowana międzynarodowo, choć na jej wizerunku zaciążyła nieobecność Putina. Prezydent Rosji wykorzystał jednak swoje wystąpienie online do powtórzenia oskarżeń wobec Zachodu o wywołanie wojny na Ukrainie i [kryzysu żywnościowego](#). W dokumencie końcowym nie wymieniono wprost sytuacji na Ukrainie, ale liderzy BRICS w swoich wystąpieniach wzywali do jak najszybszego „zawieszenia broni”, wspominając własne inicjatywy pokojowe. Rosja będzie też gospodarzem kolejnego szczytu w 2024 r. Indie z kolei uzyskały zapewnienie o poparciu pozostałych członków dla ich przewodnictwa w G20, co zwiększa szanse na sukces szczytu w Delhi 9–10 września (np. przyjęcie Unii Afrykańskiej do G20). RPA mogło przedstawić się jako skuteczny organizator historycznego wydarzenia i przedstawiciel Afryki zabiegający o interesy całego kontynentu. Indie, Brazylia i RPA otrzymały też wsparcie BRICS w staraniach o przyznanie im stałego miejsca w Radzie Bezpieczeństwa ONZ.

Jak będzie kształtować się przyszłość BRICS?

Ogłoszenie „pierwszej fazy” rozszerzenia BRICS sugeruje, że format pozostaje otwarty dla kolejnych państw. Liderzy zapowiedzieli też przygotowanie do kolejnego szczytu nowego modelu – „krajów partnerskich”, co oznacza możliwość niepełnego członkostwa. W najbliższych miesiącach należy oczekiwać doprecyzowania zasad funkcjonowania poszerzonego grona, w tym sposobu podejmowania decyzji, organizacji szczytów czy nawet nazwy. Bardziej otwarte na przyjęcie nowych członków staną się też instytucje BRICS, m.in. Nowy Bank Rozwoju i mechanizm rezerwy walutowej (Contingent Reserve Arrangement). Oznacza to też dofinansowanie tych instytucji i rozszerzenie działalności pomocowej na nowe kraje. Z jednej strony zwiększenie składu BRICS wzmacnia jego potencjał gospodarczy i polityczny, a w efekcie oddziaływanie międzynarodowe. Populacja grupy zwiększa się o 412 mln

osób, a PKB o 3,2 biliony dol., co sprawia, że udział państw członkowskich w globalnej gospodarce wzrasta do 29%. Do organizacji przystępują głównie eksporterzy ropy naftowej i kluczowe kraje na Bliskim Wschodzie. Z drugiej strony podwojenie liczby członków, w tym przyjęcie zwaśnionych państw (jak Iran i Arabia Saudyjska), jeszcze bardziej zwiększy różnorodność grupy i w konsekwencji utrudni wypracowanie wspólnego stanowiska i kompromisów, zmniejszając jej efektywność. Powiększone BRICS stanie się głównym kolektywnym reprezentantem interesów Globalnego Południa.

Co wyniki szczytu oznaczają dla Zachodu?

Rozszerzenie BRICS wzmacnia przesuwanie się linii podziałów na świecie – z dotychczasowej konfrontacji między Zachodem (Europa–USA) a Wschodem (Rosja–Chiny) na podział między bogatą Północą a rozwijającym się Globalnym Południem. Ograniczy to możliwości oddziaływania Zachodu na członków BRICS i promowania własnych postulatów w międzynarodowych negocjacjach handlowych czy klimatycznych. BRICS występuje np. przeciwko proponowanemu przez USA odebraniu części państw rozwijających się przywilejów handlowych (SDT) w ramach WTO czy wprowadzaniu nowych ograniczeń w handlu pod hasłem walki ze zmianami klimatu (np. [podatek graniczny UE](#)). Należy oczekiwać rosnącej presji ze strony BRICS na państwa rozwinięte, by wypełniły zobowiązania przekazywania 0,7% swojego PKB na pomoc rozwojową, a także środków finansowych, technologii i wiedzy niezbędnych do przeciwdziałania zmianom klimatu. Rozwój BRICS nie oznacza jednak tworzenia nowego antyzachodniego sojuszu, ponieważ wielu członków (np. Indie, Brazylia, Arabia Saudyjska) chce utrzymać dobre relacje z Zachodem. Dodatkowo z racji napięcia między członkami i obawy przed dominacją Chin w grupie członkowie nie chcą zastąpić porządku międzynarodowego z kluczową rolą USA na inny układ, który byłby zdominowany przez Chiny. Wzmocnienie BRICS zwiększa natomiast presję na reformę głównych organizacji międzynarodowych i zmianę istniejącego systemu w stronę porządku wielobiegunowego, ze słabnącą pozycją Zachodu. Ambitny pomysł stworzenia wspólnej waluty BRICS jest mało prawdopodobny, jednak oczekiwane jest przechodzenie na waluty narodowe w rozliczeniach między coraz liczniejszymi członkami, co może stopniowo osłabiać pozycję dolara w międzynarodowym systemie finansowym.